

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Одним із різновидів економічних суспільних відносин є відносини, що складаються на ринку цінних паперів, які відіграють важливу роль у забезпеченні економічної стабільності держави. Використання механізмів фондового ринку дозволяє забезпечувати функціонування фінансової, кредитної та інших сфер економіки держави.

У зв'язку із важливістю стабільного функціонування фондового ринку, суспільні відносини, які складаються на ринку цінних паперів поставлені під кримінально-правову охорону.

Вивчивши міжнародний досвід регулювання ринку цінних паперів, зокрема законодавства Європейського Союзу та США, можна відзначити, що зловживання на ринку цінних паперів можуть призвести до дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності [1, с. 18].

Заходи дисциплінарної відповідальності можуть бути накладені або фондовою біржою (європейський і американський досвід), або саморегулювальною організацією (американський досвід). Видами дисциплінарної відповідальності зазвичай є: грошовий штраф, тимчасове призупинення права на проведення діяльності на ринку цінних паперів та анулювання ліцензії на право проведення діяльності на фондовому ринку. Так, наприклад, в структурі Франкфуртської фондової біржі існує дисциплінарна комісія, яка має право застосовувати санкції як догана, штраф до 250,000 €, тимчасове призупинення права на торгівлю або анулювання права на торгівлю на організованому ринку [2].

Застосування адміністративної та/або кримінальної відповідальності обумовлені складом правопорушення.

Аналізуючи відповідальність за зловживання на ринку цінних паперів, слід звернути особливу увагу на криміналізацію правопорушень.

Вивчення світового досвіду кримінальних правопорушень, особливо досвіду європейських країн, свідчить про те, що зловживання на ринку цінних паперів кваліфікуються також як кримінальні злочини, і розслідування по них здійснюються відповідно до кримінального процесу.

Однак криміналізація зловживань на ринку цінних паперів не є самоціллю і, перш за все, обумовлена досягненням відповідного рівня розвитку ринку цінних паперів, яке, в свою чергу, вимагає встановлення найбільш ефективних механізмів нагляду за ринком, можливих лише в рамках кримінальної відповідальності.

Директива 2003/6/ЄС про ринкові і цінові зловживання передбачає можливість встановлення кримінальної відповідальності за діяння, які пов'язані зі зловживаннями на ринку цінних паперів [3]. А також, у вивчених нами справах щодо зловживань у всіх країнах ЄС і в США також є можливість ведення кримінальної відповідальності за зловживання на ринку цінних паперів.

В принципі, за одне й те саме діяння передбачається застосування, як кримінальної, так і адміністративної відповідальності.

Однак є чіткі критерії, відповідно до яких визначається вид тієї відповідальності, який застосовується до конкретного випадку. У будь-якому випадку має бути забезпечено застосування лише однією з цих заходів відповідальності.

Прикладами таких критеріїв можуть служити:

– *розмір шкоди спричиненні діянням* - якщо шкода невелика, застосовується адміністративна відповідальність, у разі великої шкоди - кримінальна;

– *періодичне здійснення особою одного і того ж порушення* - якщо діяння відбувається в перший раз і шкода невелика, то застосовується адміністративна відповідальність, якщо ж діяння вчиняється повторно, то незалежно від розміру завданої шкоди застосовується кримінальна відповідальність;

– *суть діяння* - коли, наприклад, внутрішня інформація виходить не з суті справи, а з кримінального діяння, готування до здійснення якого може істотно вплинути на один чи декілька фінансових інструментів або на ціноутворення на регульованому ринку.

Якщо дані критерії чітко визначені, то для слідчого стає ясным, яке провадження необхідно порушувати. Цілком імовірно, що надалі, в ході зміни обставин справи зміниться і вид провадження, наприклад, якщо з'ясується, що розмір шкоди інший і т.д.

Якщо критерії не ясні, то слідчий може самостійно вибрати вид провадження, яке треба порушувати, з урахуванням таких правил:

– чи є достатні і реальні докази для порушення проти особи кримінального провадження. Суть полягає в тому, що слідчий особисто визначає, яке провадження порушувати – адміністративне чи кримінальне. Фактором обмеження особистого рішення слідчого служить та обставина, що хоча в ході ведення кримінального провадження у нього більше повноважень, проте він зобов'язаний забезпечувати більш суворі гарантії додержання прав і свобод правопорушників.

– резонанс вчиненого діяння і ситуації, суспільна користь. Дане правило логічно пов'язане з попереднім, оскільки, коли слідчий визначає, що ведення кримінального провадження обумовлено користю для суспільства і що для цього існує гостра соціальна необхідність, то з цього логічно випливає, що є розумні і достатні докази про факт кримінального

діяння.

Література

1. Щавінський В.Р. Кримінальна відповідальність за незаконну емісію недержавних цінних паперів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2004. 21 с.
2. Офіційний сайт Національного депозитарію України. URL: <http://www.csd.ua/> (дата звернення: 15.01.2020).
3. Директива 2003/6/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a68 (дата звернення: 16.01.2020).

УДК 342.72/.73;343.2/.7 (043.2)

Марчук М. П., к.ю.н., науковий консультант судді,
Конституційний Суд України, м. Київ, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ПРИ ДОВІЧНОМУ ПОЗБАВЛЕННІ ВОЛІ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЦЬОГО ПОКАРАННЯ

Довічне позбавлення волі відповідно до статей 51, 52 Кримінального кодексу України (далі – Кодекс) є одним із видів основних покарань, яке згідно з частиною першою статті 64 Кодексу встановлюється за вчинення особливо тяжких злочинів і застосовується лише у випадках, спеціально передбачених Кодексом, якщо суд не вважає за можливе застосувати позбавлення волі на певний строк [1].

Попри виключність цього покарання та суспільну небезпеку діяння, за яке воно передбачено, сьогодні виникає низка питань пов'язаних з його законодавчим формулюванням. Зокрема, положення, які регулюють застосування відповідного виду покарання, аналізуються науковцями в контексті їх відповідності положенням Конституції України [2] та практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) щодо відповідності Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [3]. На основі цього, вітчизняним законотворцям все частіше висловлюються пропозиції щодо прийняття змін до законодавства, які забезпечать реальну можливість дострокового звільнення або перегляду призначеного судом покарання за відповідний злочин, як це передбачено положеннями 81 та 82 Кодексу щодо інших видів покарання.

Зазначимо, що в Кодексі (зокрема, у статтях 85, 87) передбачена можливість помилування. Зокрема, актом про помилування може бути здійснена заміна засудженому призначеного судом покарання у виді довічного позбавлення волі на позбавлення волі на строк не менше